

Hangácsi István

Változó Szlovákia

A 2020-as szlovákiai parlamenti választások a bulvarizált politizálás győzelmét hozták. Bizonyos politikai-társadalmi trendek megtörttek, mások megerősödtek: véget ért Szlovákia legsikeresebb pártjának, a SMER–SD-nek a 12 évig tartó kormányzása; visszaszorult a progresszív és liberális politikai irányvonal; stabilizálódott a jobboldali rendszerkritikusok és szélsőségesek társadalmi beágyazottsága; három évtized után először maradt parlamenti képviselő nélkül a szlovákiai magyar közösség. Elemzésünkben e trendváltozásokat és azok várható hatásait mutatjuk be.

Vihar előtti csend

Szlovákia történetének egyik legsikeresebb pártja, a SMER-SD és Robert Fico több mint egy évtizednyi kormányzásának hatására teljesen szétforgácsolódott a szlovákiai jobb-liberális oldal, amely a parlamenti ellenzék pozíciójából nem tudott versenyképes alternatívát nyújtani egészen 2020-ig. Ezt az időszakot tetézték 2016-tól a rendszerkritikus és szélsőséges politikai formációk, a Boris Kollár vállalkozó vezette Sme rodina (Család Vagyunk) és a Marián Kotleba-féle fasiszta ĽSNS (Mi Szlovákiánk Néppárt) térnyerése a parlamentben. Ám senki nem számolt az ország történetének

legmeggrázóbb eseményével, amely minden eddiginél nagyobb hatást gyakorolt a politikai erőviszonyokra, teljesen felborítva minden hosszú távú várakozást.

A 2016-ban létrejött és magát a [szélsőségesek gátiaként](#) definiáló harmadik Fico-kormány egyfajta nagykoalícióként indult: a korábbi kormányzó duóhoz (SMER-SD és SNS) csatlakozott a Radičová-kormány bukása utáni jobboldali ellenzék két pártja (Siet' és Híd). Ez a nagykoalíció azonban sohasem teljesebben ki: a Siet' (Háló) alig élt meg pár hónapot, majd [teljesen szétesett](#) a párton belüli konfliktusok miatt. Maradt tehát a SMER, SNS és Híd triója, amelyben a SMER és a SNS folyamatosan botrányt botrányra halmozott. Többek között kiderült, hogyan és milyen befolyást gyakorolnak [egyes oligarchák](#) egyes kormánytagokra, az államigazgatásra és a bíróságokra. Majd jött a [Kuciak és Kušnírová gyilkossága](#), amely alapjaiban rázta meg a szlovákiai társadalom kormányba vetett bizalmát, és [tízezreket vitt ki az utcákra heteken keresztül](#). A kormánykritikus sajtó, a jobb-liberális ellenzéki és a parlamenten kívüli pártok, valamint a gyilkosság és a korrupciós botrányok hatására megalakult [Tisztességes Szlovákiáért Mozgalom](#) morális csatát indított a harmadik Fico-kormány ellen. Azt kommunikálták, hogy ők képviselik az igazságot és a tisztességet, míg a kormány (főleg a SMER) az igazságtalanságot és a korrupciót, ami a fiatal újságíró és jegyese halálát eredményezte. Ez az álláspont kizárt minden párbeszédet a két szembenálló oldal között, és olyan helyzetet teremtett a szlovákiai közbeszédben, amilyenre a mečiar-i idők óta nem volt példa. Mindez kényszerhelyzetbe sodorta Robert Fico kormányfőt, aki főleg a Híd és az utca nyomására távozott posztjáról

a belügyminiszterrel együtt [2018-ban](#). Ficót még sosem mondatták le semmilyen pozícióból – mindenki érezte: a SMER és Fico legyőzhető, csak meg kell várni a következő parlamenti választásokat. Utódja, Peter Pellegrini leginkább a kormány fenntartásában és a társadalmi kedélyek megnyugtatózásában volt érdekelt, nem utolsó sorban a párt arculatának megformálásában a soron következő (önkormányzati, EP- és parlamenti) választások idejére. A rendkívül SMER-ellenes kampányidőszakokban Pellegrininnek 2020-ra sikerült a pártot 18 százalék körül stabilizálnia, amihez hozzájárult a márciusi választások előtt belengetett szociális csomag is (13. havi nyugdíj, ingyenes autópálya-matricák és megnövelt családtámogatás), melyről majd csak a következő kormány dönthet.

Eközben a jobb-liberális oldal (SaS és Egyszerű Emberek) 2020-ra újabb szereplőkkel gazdagodott, főleg parlamenten kívüliekkel: a Momentum Mozgalom testvérpártjának nevezett [Progresszív Szlovákiával](#) (PS) és pártszövetségesével, a [Spolual](#) (Együtt), valamint Andrej Kiska volt államfő vezette [Za ľudíval](#) (Az Emberekért). Ez a négy párt 2018-tól gyakorlatilag ugyanazt a választói réteget célozta meg, ami látható feszültséget generált közöttük. Úgy tűnt, a megyei, helyhatósági, EP- és államfői választásokon jobbnál jobb eredményeket elérő PS és Spolu válhat 2020-ra a SMER kihívójává.

A PS és a Spolu verseny- és civil szférából érkezett vezetőivel, felülről irányítva és alulról szerveződve, amolyan liberális-progresszív-baloldali keverékpártként 2018-tól folyamatos kampányolt az ún. *maffiakormány* ellen (a SMER és az SNS oligarchikus kötődései miatt). E témát azonban a parlamenti választások idejére

hatékonyabban tudta prezentálni az Egyszerű Emberek és a Sme rodina. Hiába szerepelt a PS–Spolu-koalíció folyamatosan jól a közvélemény-kutatásokban (kezdetben 15, később 9-10 százalék körül), a választások napján alig ezer szavazattal maradtak el a 7 százalékos koalíciós küszöb elérésétől. A kudarc javarészt a párt kampánytaktikájában keresendő: egyszerre próbált meg ideologizáló (főleg a szélsőségesek és a SMER ellen), szakpolitikai és populista is lenni – ezzel azonban nem nyerte el a választók tetszését.

A másik újonc, az Andrej Kiska-féle Za ľudí alig egy évvel 2019 szeptemberében alakult, és egyértelműen a volt független államfő személyes vonzereje vezetett a választásokon elért 5,77 százalékos eredményhez. A Za ľudí a PS-nél és a Spolunál konzervatívabb politikai irányvonalat képvisel, s kampányát szintén a SMER legyőzésére építette. A párt a választási kampányon kívül csak bizonyos kiemelt témákra koncentrált (romák szociális problémái és az azonos nemű párok kapcsolata), így még a politikai profil kialakításának fázisában tart. Nem úgy, mint a harmadik oldal frakciói.

Kicsoda Igor Matovič?

Magyarországi olvasónak, gyanítom, Mečiar, Dzurinda és Fico után kevésbé csenghet ismerősen Igor Matovič neve, holott már 10 éve aktív formálója a szlovákiai politikai folyamatoknak és kultúrának. Nem egy egyszerű személyiség: ő a helyi politikai élet igazi fenegyereke, aki az ellenzéki oldalon szinte már mindenkivel legalább egyszer összefogott és össze is vezett. Egy igazi vállalkozó szellemű

politikus, aki nem fél belevágni egy-egy kiszámíthatatlan kimenetelű kezdeményezésbe. Gyakran provokatív, szókimondó, és váratlan fellépéseivel (beszólások, transzparenszek, önkéntes hazugságvizsgálat és hasonlók) sokakban kelti azt az érzést: ilyen politikusra van szükségünk, aki *nem mellébeszél, hanem beolvas*. Matovič emellett gyakorlatias és moralizáló személyiség, ideológiailag meglehetősen beskatulyázhatatlan, leginkább korrupció- és elitellenes. Egy olyan időszakban lépett a szlovákiai politikai élet színpadára, amikor az országot nemzetközileg elég érzékenyen érintette a 2008-as gazdasági válság, majd később az Eurozóna válsága, és mindezt csak tetézte az első Fico-kormány különböző botrányai szülte általános elégedetlenség.

Igor Matovič a pozsonyi Nemzeti Tanácsba az akkor még újhullámos liberális Szabadság és Szolidaritás (SaS) listájáról jutott be 2010-ben, meseszerűen. Az utolsó 150. helyről karikázta fel magát parlamenti mandátumot érő pozícióba 3 társával együtt, akik az ún. Egyszerű Emberek platformját alkották. A SaS kritikus tagja volt a mindössze két évig tartó Radičová-kormányának (2010–2012), és ezen időszakban Matovičék okoztak pár kellemetlen pillanatot pártjuknak és a kormányának is. [Legemlékezetesebb](#) a kettős állampolgárság tiltásának eltörlését célzó módosító javaslat elleni szavazásuk volt, ami végül a SaS-ból való kilépést eredményezte. Pár hónap múlva Matovič vezetésével megalakult az [Egyszerű Emberek és Független Személyiségek](#). A párt neve egyértelműen újszerű volt a szlovákiai politikai közegben, ahogy Matovič harsány, elitellenes és konfliktusos stílusa is. [Blogjában](#) és felszólalásaiban is gyakran volt vulgáris és

cinikus a többi parlamenti pártról szólván, de főleg Robert Ficót kritizálta, akit legfőbb politikai ellenfelének nevezett.

Egyszerű Emberek, bonyolult helyzetek

Matovič és társainak sikere a Radičová-kormány bukása után megrendezett 2012-es előrehozott parlamenti választásokon folytatódott: alig pár hónapos pártként 218 ezer szavazatot szereztek, és ezzel a harmadik legerősebb frakcióvá váltak a pozsonyi parlamentben. Mindez persze nem sikerülhetett volna, ha nincs a máig kivizsgálatlan [Gorilla-botrány](#), melynek hullámain az Egyszerű Emberek is meglovagolta egy tudatos bulvarizált kampánnyal. Matovičon kívül ekkor még csak 3 állandó tagja volt a pártnak, miközben 16 mandátumot szereztek a Nemzeti Tanácsban. 13 képviselőjük tehát nem párttagként jutott a parlamenti székekhez, megvalósítva ezzel a párt nevében szereplő „független személyiségek” részvételét a politikában. Ennek alapján az, aki egyetért csoport alapelveivel, részese lehet a 150 fős választási listának, s ez a társadalom különböző csoportjaiból vonzotta is a potenciális jelölteket. Ez a fajta rekrutáció teljesen idegen a magyar pártpolitikától, hiszen az itteni pártok a parlamenti választásokra meglehetősen professzionális választási listákkal készülnek: saját alapszervezeteikből és a különböző érdekérvényesítő körökből (kultúra, verseny- és civil szféra) származó jelöltekre építenek.

Az Egyszerű Emberek további egyedisége a strukturátlanság: a párt mind a mai napig nem rendelkezik helyi szervezeti hálózattal,

szemben a többi parlamenti vetélytársával. A megyei és helyhatósági választásokon javarészt ellenzéki koalíciós jelölteket támogattak. Ugyanakkor ez a szervezeti hiányosság nem okozott még hátrányt a párt számára a parlamenti választásokon: 2016-ban már 19 mandátumot, 2020-ban pedig 53-at szerezett partnereivel együtt (2020-ra három másik kisebb pártot (főleg konzervatív irányultságúakat) is befogadtak a választási listájukra, így kvázi négy párt indult egy közös listán Igor Matovič védnöksége alatt). A moralizáló és elitellenes választási kampányukkal nemcsak a közvetlen ellenfeleiktől, hanem a rendszerkritikus és szélsőséges oldaltól, valamint a passzív választók táborából is képesek voltak szavazatokat szerezni.

Szélsőségesek hálójában

A politikai bulvárt képviselő [Sme rodina](#) és a szélsőséges (fasiszta) [ĽSNS](#) már a 2016-os választási sikereikkel megmutatta: van igény egy populista és rendszerkritikus harmadik politikai irányvonalra Szlovákiában is. A Sme rodinát egy már-már celeb szintű politikai vállalkozó (Boris Kollár) vezeti, aki botrányos magánéletével és kétes üzleteivel akár Silvio Berlusconi szlovák megfelelője is lehetne. Pártjának sikere a feltörekvő szlovákiai alternatív sajtó támogatásának is köszönhető, melynek képviselői szép számban jelennek meg a párt környezetében. A Sme rodina egy euroszkeptikus és konzervatív irányvonalat képviselve vált viszonylag rövid idő alatt parlamenti

párttá, majd 2019-ben az EP-választások alkalmával a [Marie Le Pen-féle frakcióhoz csatlakozott](#), egyértelműsítve ezzel profilját.

Hozzájuk képest a szélsőséges ĽSNS már teljesen más megítélés alá esik: a mainstream sajtó és a parlamenti pártok egyként ítélik el Marián Kotleba frakcióját. Egyes elemzők arra számítottak, hogy Kotlebáék egy parlamenti ciklus alatt pacifikálódnak, és visszaesik az országos támogatottságuk, s ezt a várakozást a megyei választásokon való vereségük némiképp meg is erősítette. A 2016-tól a pozsonyi parlament aktív szereplőjének számító ĽSNS számára kapóra jöttek a Fico- és Pellegrini-kormányok botrányaiból kiábrándult SMER-es és nemzeti szavazók, és 2019-re az elemzők elképzeléseivel szemben pont egy ellentétes irányú trend indult el. Ennek ellenére egyáltalán nem voltak előnyös helyzetben a párt képviselő, mert a közösségi média felületein [rendszeresen korlátozások alá estek szélsőséges kijelentéseik és megosztott tartalmaik miatt](#). Ez a mainstream sajtót és az ellenzéki pártokat közös cselekvésre ösztönözte (például [több nyilvános fórum megzavarása](#)), és végső soron csak egy 2016-hoz hasonló eredményt hozott Kotlebáék számára.

Magyar magyarnak farkasa

Külön érdemes foglalkoznunk a magyar érdekeltségű pártokkal, a [Híddal](#) és a Magyar Közösségi Összefogással (MKÖ), mert a szlovákiai magyar közösség először maradt 30 év után parlamenti képviselő nélkül. A Híd folyamatos keresztűzben volt a

szlovák közvélemény és az [MKP](#)-közeli magyar sajtó részéről a 2016-os kormányzati szerepvállalása miatt, melyet túl későn kezdett el megindokolni és elfogadtatni a szavazóikkal és a közvéleménnyel. Ne feledjük, [a Híd létrejöttének fő ideológiai motivációja](#) pont a SMER és a SNS növekvő magyarellenességével szembeni fellépés volt. 2010-től a Híd volt az egyetlen olyan párt a pozsonyi parlamentben, amelyik kifejezetten a szlovák–magyar viszonyok stabilizálódását és a nemzeti közösség képviseletét tűzte a zászlajára. Azonban a harmadik Fico-kormány tagjaként a Híd jelentős mértékben részesült a koalíciós társak botrányainak negatív hatásaiból, ám mindvégig kitartott a stabilitásra hivatkozva, ami több közismert szlovák politikus kilépéséhez vezetett a párt soraiból, megásva ezzel a párt sírját. A Híd a választások előtti hónapokban kétségbeesetten sodródott a biztos vereség felé, és ezen még a párt elnökének, Bugár Bélának az [ominózus „orbánózós” interjú](#) sem tudott segíteni.

Eközben a másik oldalon a már 2010 óta parlamenten kívül tevékenykedő MKP megpróbált egy közös választási listát létrehozni a Híddal, ám a 2019 őszéig húzódó tárgyalások végül [sikertelenül záródtak](#). Ez volt az eddigi legreménykeltőbb együttműködési közeledés a Híd és az MKP részéről az elmúlt 10 évben. A folyamatba a két nagy párton kívül kisebb és új szereplők is szerettek volna beleszólni: az MKP-ból kivált és [Összefogás](#) néven indult kezdeményezés, valamint a Magyar Fórum és az Új Egység Mozgalom. E három közül az Összefogás okozta a legnagyobb fejtörést, ugyanis jelentős nyomásgyakorlás alá helyezte az MKP vezetését, melynek egy része kész lett volna egy, az MKP számára előnytelen együttműködésre a Híddal. Végül az MKP, az Összefogás, a Magyar

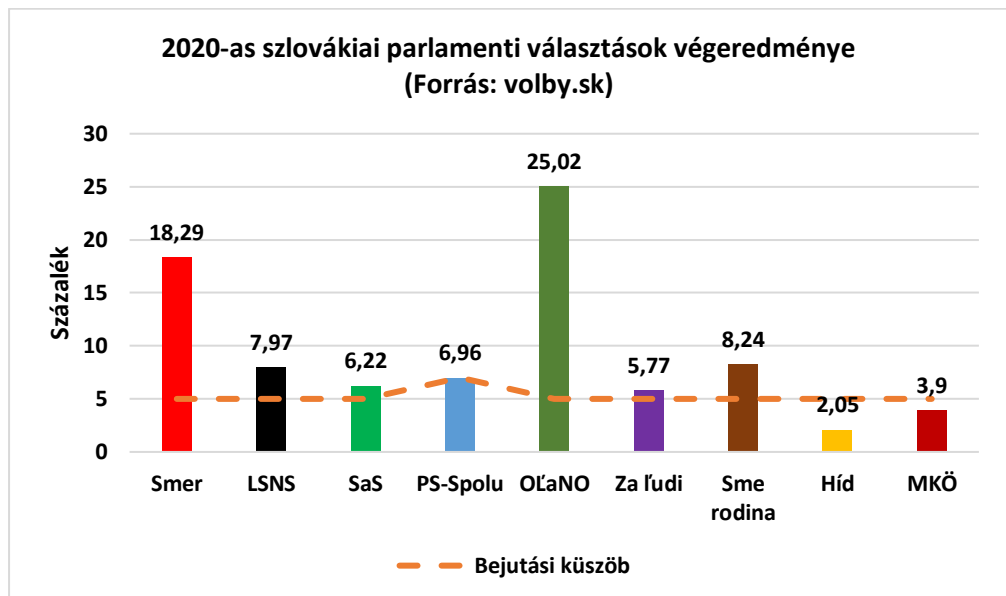
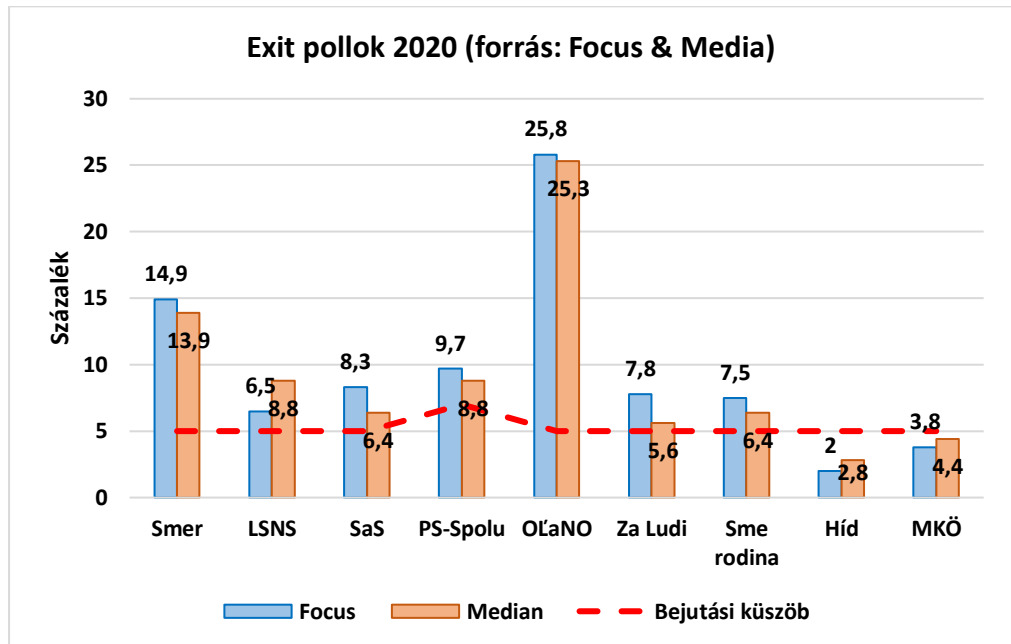

Fórum és az Új Egység Mozgalom hozta létre a közös listát Magyar Közösségi Összefogás néven (MKÖ).

A Híd és a MKÖ is kampányuk során elsősorban a szlovákiai magyarság problémáival voltak elfoglalva, másodsorban az ország egészét érintő, többszintű problémákkal. Mindkét párt egy szakmai alapú kampányt folytatott, ami egy ilyen felfokozott időszakban nem volt kifizetődő, és sikertelen szerepléshez vezetett. Úgyis mondhatjuk: nem voltak elég harsányak és élesek – szemben az Egyszerű Emberekkel, amely több tízezer szavazatot gyűjtött be a magyaroktól vidékekről, mert a többszörösen csalódott szlovákiai magyarok az etnikai érdekképviselő alternatívájának tekintették Matovičeket.

Előrejelzések és a valóság

A választásokat megelőző havi felmérések alig jelezték előre a végső erősort. Az exit pollok már jóval közelebb jártak a valós eredményekhez, de még mindig nem tudták előre jelezni a legváratlanabb fejleményt: a PS és a Spolu sikertelenségét, azt, hogy a 7 százalékos koalíciós bejutási küszöb alatti eredményt érnek el.

A végeredmény tekintetében tehát elmondható: az előzetes felmérések egyes pártok potenciáját túlbecsülték, másokét alulértékelték, ráadásul nem követték le megfelelően a kampány

okozta hangulat- és preferenciaváltozásokat. Az exit pollok – a 2016-os meglehetősen pontos eredményekkel szemben – hatalmasat tévedtek 2020-ban a PS–Spolu-koalíciót illetően.

A változó Szlovákia

A győztesek alig lélegeztek fel: a koronavírus rohamszerű terjedése miatti óvintézkedések következtében egy ismeretlen és minden eddiginél szokatlanabb szituációba kerültek, amely gyors megegyezést eredményezett. A [négypárti Matovič-kormány](#) (Egyszerű Emberek, Sme rodina, SaS és Za ľudí) alkotmányos többséget szerezhet a pozsonyi Nemzeti Tanácsban, ezzel pedig egy hatalmas lehetőséget is a rendszerszintű változtatások végrehajtására. A jövőbeli kormánypártok között nincs teljes harmónia, ez már a tárgyalások során is megmutatkozott, ám ha a legfontosabb célokban és az együttműködési mechanizmusokban meg tudnak egyezni, s félre tudják tenni a különböző ideológiai ellentéteket, úgy egy sikeres kormányzás alapjait fektethetik le.

Ahogy az elemzésünk bevezető részében taglaltuk, Szlovákia komplex belső problémákkal küzd, ezért az [új kormány](#) jelentős erőfeszítéseket fog fordítani ezek megoldására. Egyrészt azért, mert a változások letéteményeseként kampányoltak, másrészt pedig azért, mert 12 évnyi Robert Fico-féle országvezetés után a lakosság türelme elfogyott a SMER-es kormányzat iránt. A választók a Matovič-kormánytól egyszerre várják el az azonnali, rövid távú megoldásokat, ahogy a hosszú távú stratégiát és víziót is, amellyel az elődök adósok

maradtak a 2004-es EU-s csatlakozást követően. Emiatt a kül- és a regionális politikára eleinte vélhetően kevesebb figyelem irányul majd, és összességében nem várható e két területen jelentős irányváltás sem. Mind a négy párt euroatlanti orientáltságú (bár nem kizárólagosan), ráadásul az új külügyminiszter korábban Szlovákia USA-beli nagykövete volt, ami egyértelmű jelzés.

Az EU-ban vélhetően csak bizonyos területeken fog együttműködni (eurozóna, kohéziós politika, energiabiztonság) az új szlovák kormány, másokon viszont nem (szupranacionális kezdeményezések, illegális migráció kezelése). Ugyanakkor az új kormány EU-kritikus attitűdje is megmutatkozhat, hiszen a Za ľudí kivételével a többi párt nem tartózkodik Brüsszel politikai bírálattól.

A Visegrádi Együttműködés terén sem várható változás, vagyis az alkalmi jellegű és szimbolikus együttműködések támogatja a Matovič-kormány. A szlovák–magyar államközi kapcsolatokban esély nyílhat a kettős állampolgárság tiltásának feloldására, dacára annak, hogy Igor Matovič korábban megszavazta ezt a törvényt. Ám azóta kiderült: a törvény a gyakorlatban több ezer nem magyar állampolgárságért folyamodó szlovák kettős állampolgárt is érintett (angol, német, cseh) negatívan.

A szlovákiai magyar parlamenti képviselet megszűnése egyszerre jelent hatalmas veszteséget és megújulási lehetőséget. A közösség alapvetően szkeptikusan viszonyul ahhoz a gondolathoz, hogy magyar érdekek képviseletét tisztán szlovák pártok lássák el, mert szinte egyik sem rendelkezik a nemzeti kisebbségeket érintő agendával, sem pedig kapcsolatokkal velük. Ez egy hatalmas adóssága a szlovák pártoknak, hiszen 1989-től kezdve teljesen

kivonták magukat az etnikai témákból, teret adva az etno-regionális szlovákiai magyar érdekképviselőnek, amely főleg a dél-szlovákiai régiót próbálta képviselni. Ugyanakkor a SaS választási programja tartalmazott konkrét elképzeléseket a magyar, a ruszin és a roma közösségekre nézve. A szlovákiai magyarságnak szimbolikus (Beneš-dekrétumok, kettős állampolgárság, kétnyelvűség és nyelvhasználati jogok, nemzeti kisebbségekről szóló törvény megalkotása) és stratégiai ügyekben (közút- és vasúthálózat fejlesztése, déli régiók gazdasági felzárkóztatása, kulturális és gazdasági autonómia, szlovák nyelvoktatás reformja és a magyar iskolahálózat fejlesztése) vár el jelentős szemléletváltást és eredményeket is a szlovák pártoktól, ezért is szavaztak több tízezen a győztes Egyszerű Emberekre. Kérdés, hogy a Matovič-kormány ezek közül mely ügyeket fogja felvállalni, és milyen viszonyra törekszik a parlamenten kívül rekedt MKÖ-vel és Híddal, valamint a civil szférával.

A szlovákiai magyar politikának két éve van a megújulásra, a 2022-es megyei és önkormányzati választásokig. Egy biztos: a választók megbüntették mindkét holdudvart a közös lista elmaradásáért, és ennek hatására egy intenzív önértékelés és kiütkeresés kezdődött el a közösségen belül. Az egyértelmű, hogy a Híd vegyespárti és nemzetek feletti jellege kudarcot vallott, emiatt jelentős belső személycserék is várhatóak. Az MKÖ esetében a megújulás már korábban megkezdődött, és jelenleg is folyamatban van az Összefogás mozgalom révén, ám kérdéses, hogy a Magyar Közösség Pártjának vezetése mennyire lesz hajlandó olyan változásokra, amelyek a párt működését és teljes struktúráját is érinthetik.

Ha az Összefogás mozgalom komolyan gondolja a szlovákiai magyar politikai érdekképviseletet megreformáló és együttműködésre ösztönző szerepét, akkor maradéktalanul bírnia kell a közösség mellett az Orbán-kormány politikai támogatását is az MKP ellenében. Budapest anyagi és elvi segítsége nélkül nehezen valósíthatja meg az önmegújulást az erőforrásokban hiányos szlovákiai magyar közösség. Ugyanakkor az MKP elmúlt 10 éves működése is mutatja, mit sem ér Budapest támogatása, ha a párt hiányában van karizmatikus vezetőknek és a közösséget megmozgató kezdeményezéseknek. Ez már egyértelműen az új generáció feladata lesz, mind az MKÖ, mind a Híd esetében.

Budapestről nézve az Orbán-kormány a következő négy évben egy önmagára koncentráló Szlovákiára számíthat, amellyel továbbra is jól lehet majd üzletelni, és lehetőség nyílhat egyes szimbolikus ügyek rendezésére is. A két ország viszonyában, az EU-s és V4-es együttműködések terén nem számíthatunk jelentős irányváltásra. Az új Matovič-kormány megkapta a felhatalmazást a szlovákiai választóktól, hogy visszaállítsa a jogállamiságba, az államigazgatásba és az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat, tényleges alternatívát nyújtson azoknak, akik protest jelleggel a szélsőségesekre voksoltak, és konszolidálja az elmúlt két év hektikus közhangulatát. Ám az igazi munka csak ezt követően kezdődik: víziót adni egy olyan társadalomnak, amely az EU-s csatlakozás óta nem látja, merre vezet a kormányzata.